

www.d4d-ks.org
Democracy for Development
Demokraci për zhvillim
Demokratija za razvoj

“hd

**PRAĆENJE PRIMENE DEKLARACIJE DOBROG
PONAŠANJA U DRUŠTVENIM MEDIJIMA
TOKOM LOKALNIH IZBORA 2021.**

PRAĆENJE PRIMENE DEKLARACIJE DOBROG PONAŠANJA U DRUŠTVENIM MEDIJIMA TOKOM LOKALNIH IZBORA 2021.

Priština, decembar 2021.

Izveštaj priredio: Institut Demokratija za razvoj

Autorsko pravo © 2021. Demokratija za razvoj (D4D).

Sva prava zadržana. Izuzev za citiranje kratkih pasusa u svrhu kritike i revizije, nijedan deo ove publikacije ne može se umnožavati, čuvati u sistemu za kasnije preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, za fotokopiranje, beleženje ili drugo, bez prethodne dozvole instituta D4D.

Ovaj izveštaj o praćenju priređen je u sklopu projekta „Kodeks ponašanja na društvenim mrežama“ koji realizuje Institut Demokratija za razvoj (D4D), a podržava Centar za humanitarni dijalog ('HD).

Spisak potpisnika Deklaracije

- 6** Političkih stranaka
- 4** Mediji
- 7** NVO-i

Društveni mediji praćeni

- Fejsbuk
- Instagram
- Tviter
- TikTok
- Jutjub
- veb sajtove/blogove
- Viber/WhatsApp

Jedinica za praćenje

- 10** mladi novinari su bili uključeni u praćenje sadržaja na društvenim mrežama tokom predizborne kampanje

Ključni nalazi

27 općinama

197 prekršaja

- Fejsbuk **76 %**
- Jutjub **18 %**
- veb sajtove **4 %**
- Drugi **4 %**

- 62 %** Govor mržnje
- 4 %** Dezinformacije
- 4 %** Mimovi
- 3 %** Lažne vesti
- 2 %** Informacija izvučena iz konteksta
- 2 %** Lično uznemiravanje
- 5 %** Drugi

- Vetevendosje! **67 %**
- AAK **14 %**
- LDK **11 %**
- PDK **6 %**

- 32 %** Vetevendosje!
- 27 %** AAK
- 17 %** LDK
- 16 %** PDK

Sadržaj

Uvod	6
Metodologija	8
<i>Opseg praćenja</i>	8
<i>Jedinica za praćenje</i>	9
<i>Osiguranje kvaliteta</i>	9
<i>Angažovanje zainteresovanih strana</i>	10
Ključni nalazi	11
<i>Opšti</i>	11
<i>Političke stranke i kandidati</i>	15
<i>Mediji</i>	18
<i>Prijavljeni prekršaji na rodnoj osnovi</i>	20
<i>Prijavljeni prekršaji na etničkoj osnovi</i>	21
Zaključci	23
Preporuke	25
Prilozi	26
<i>Prilog 1: Spisak potpisnika Deklaracije</i>	26
<i>Prilog 2: Deklaracija političkih stranaka i kandidata</i>	27
<i>Prilog 3: Deklaracija nevladinih organizacija</i>	28
<i>Prilog 4: Deklaracija medija</i>	29
<i>Prilog 5: Glosar termina</i>	30
<i>Prilog 6: Šema praćenja</i>	31

Spisak potpisnika Deklaracije

- 6** Političkih stranaka
- 4** Mediji
- 7** NVO-i

Društveni mediji praćeni

- Fejsbuk
- Instagram
- Tviter
- TikTok
- Jutjub
- veb sajtove/blogove
- Viber/WhatsApp

Jedinica za praćenje

10 mladi novinari su bili uključeni u praćenje sadržaja na društvenim mrežama tokom predizborne kampanje

Ključni nalazi

27 opštinama

197 prekršaja

- Fejsbuk **76 %**
- Jutjub **18 %**
- veb sajtove **4 %**
- Drugi **4 %**

- 62 %** Govor mržnje
- 4 %** Dezinformacije
- 4 %** Mimovi
- 3 %** Lažne vesti
- 2 %** Informacija izvučena iz konteksta
- 2 %** Lično uznemiravanje
- 5 %** Drugi

- Vetevendosje! **67 %**
- AAK **14 %**
- LDK **11 %**
- PDK **6 %**

- 32 %** Vetevendosje!
- 27 %** AAK
- 17 %** LDK
- 16 %** PDK

Uvod

Na Kosovu su 17. oktobra 2021. godine održani lokalni izbori za izbor predsednika opština i odbornika skupština opština u 38 opština na Kosovu. U 21 opštini u kojima kandidati za predsednika opštine nisu osvojili većinu u prvom krugu (50% +1 glas) održan je drugi krug izbora 14. novembra 2021. godine. Uprkos nedostacima u pravnom okviru i konstantnim izazovima u vezi sa sprovođenjem glasanja van zemlje i odsustvu pluralizma u opštinama sa srpskom većinom, izbori su generalno ocenjeni slobodnim i pravičnim i odrazom volje naroda.

Tokom lokalnih izbora 2021. godine, Demokratija za razvoj je realizovala jedan pilot projekat uz podršku Centra za humanitarni dijalog (HD Centar), sa ciljem da uključi političke stranke, kandidate, medije i organizacije građanskog društva, u potpisivanje Deklaracije dobrog ponašanja u društvenim medijima. Potpisivanjem ovih deklaracija, ove zainteresovane strane su preuzele obaveze od značaja za borbu protiv govora mržnje, lažnih vesti, dezinformacija, klevete i drugog sadržaja koji bi mogao negativno uticati na izbornu okruženje. Deklaracije su pripremljene u saradnji sa izbornim akterima, na radionicama održanim u avgustu 2021. i prilagođene su konkretnim akterima i njihovoj ulozi. Deklaracije je potpisalo 6 političkih stranaka, četiri medijske kuće (uključujući Savet za štampu Kosova) i 7 organizacija građanskog društva. Spisak subjekata koji su potpisali Kodeks ponašanja sledi u Prilogu A.

U okviru projekta je uspostavljena jedinica za praćenje, sastavljena od 10 osoba koje su po struci bile novinari, koje su bile uključene u praćenje sadržaja u društvenim medijima tokom izborne kampanje. Vremenski okvir praćenja obuhvatao je period kampanje i bio je ograničen isključivo na sadržaj u društvenim medijima. Za više informacija o praćenju, pogledajte odeljak o metodologiji koji sledi u Prilogu 6.

Ovo je bio pilot projekat i među prvima te vrste sproveden na Kosovu. Projekat su pozdravile političke stranke, građansko društvo, mediji i drugi izborni akteri koji lažne vesti, govor mržnje i druge vidove klevete vide kao nov i sve veći izazov na izborima na Kosovu. Za realizaciju projekta su od koristi bile izvučene pouke i iskustva u realizaciji sličnih projekata HD Centra u drugim zemljama.¹

Ovaj projekat poslužio je kao pilot projekat za istraživanje validnosti i mogućnosti praćenja. Nalazi iz ovog izveštaja predstavljaju celokupan rezime sadržaja obuhvaćenog od strane jedinice za praćenje (197 prijavljenih prekršaja), ali nužno ne uključuje sav

¹Za više informacija o HD Centru i prethodnom projektu posetite internet stranicu: <https://www.hdcentre.org>

sadržaj koji je objavljen u društvenim medijima, imajući u vidu da je projekat sproveden sa ograničenim brojem posmatrača, zbog svojih srazmera. Nalazi stoga daju opštu sliku problema i obrazaca utvrđenih na lokalnim izborima 2021. godine, sa puno izvučenih pouka i preporuka koje treba uzeti u obzir ubuduće.

Tim za realizaciju je primenio niz mera kvaliteta, u proceni prekršaja koje je prijavila jedinica za praćenje. Ipak, ovaj izveštaj treba čitati uz naznaku da različite zainteresovane strane, subjekti ili osobe mogu imati različita tumačenja o tome da li jedan sadržaj ili jedan njegov deo dostiže prag da se smatra prekršajem (odnosno govorom mržnje ili dezinformacijom). Stoga je potpuno moguće imati različite poglede na nalaze predstavljene u ovom izveštaju.

Izborni propisi ne daju definiciju govora mržnje, iako postoje opšte odredbe koje ga zabranjuju. Na primer, tokom perioda kampanje političkom subjektu, njegovim pristalicama ili kandidatima je zabranjeno da se „koriste rečima, usmenim ili pismenim putem, koje vređaju ili provociraju, ili imaju za cilj provokaciju neke druge osobe, kako bi izazvale nasilje protiv nekog lica ili vlasništva, koje pospešuje, ili koje ima za cilj pospešivanje mržnje protiv drugih, ili objavljuje ili koristi slike, simbole ili neki drugi materijal koji može imati takav efekat.”²

Zabranjene radnje su dodatno propisane Kodeksom ponašanja za političke subjekte, kandidate i njihove pristalice, koji je Centralna izborna komisija usvojila u vidu Pravila (11/2013). Neki od primera dela zabranjenih kodeksom ponašanja su: uništavanje materijala drugih stranaka, ometanje skupova drugih stranaka, sprečavanje novinara da obavljaju svoje funkcije, obećavanje novčane nagrade za pridobijanje podrške birača.³ Postoji i niz drugih radnji koje su zabranjene izbornim zakonom, a koje se, ako učinjene, mogu sankcionisati po osnovu žalbi uložених Izbornom panelu za žalbe i predstavke.⁴

Različite odredbe protiv diskriminacije takođe su propisane Zakonom o zabrani diskriminacije, Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i Zakonom o zaštiti ili pravima zajednica i njihovih pripadnika. Međutim, i dalje preostaje značajan prostor za rešavanje zakonskih praznina u izbornom zakonu ili kodeksu ponašanja u budućnosti, u svetlu novonastalih izazova u vezi sa dostupnošću negativnog sadržaja u društvenim medijima.

² Zakon o opštim izborima, član 33 (l)

³ Za bliže informacije, pogledajte uredbu (11/2013) Centralne izborne komisije, čl.4

⁴ Za bliže informacije, pogledajte uredbu (11/2013) Centralne izborne komisije, čl.9

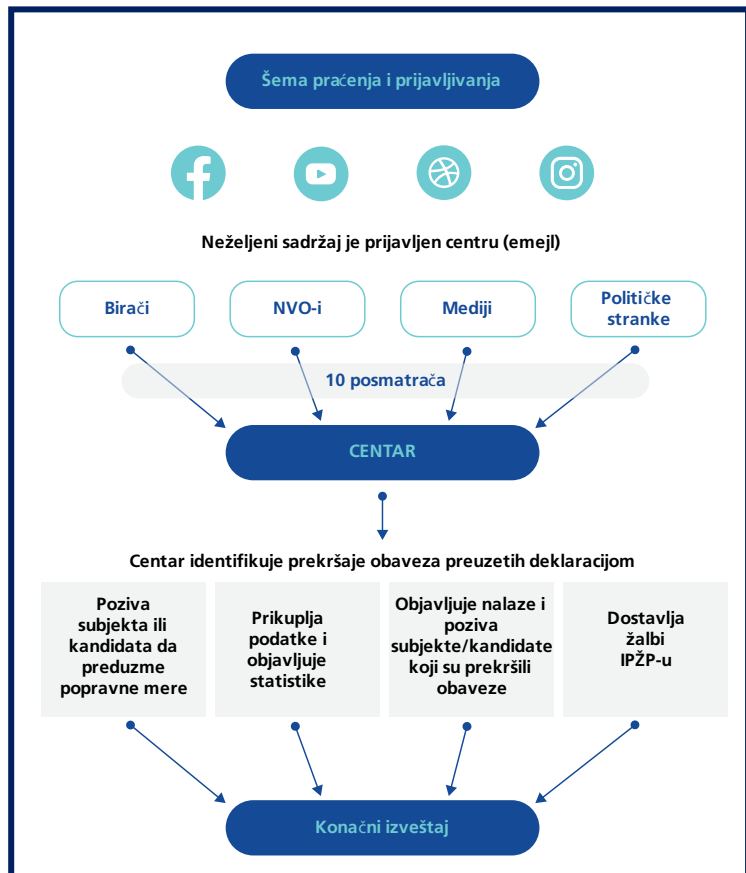
Metodologija

Opseg praćenja

Praćenje je usredsređeno na to u kojoj meri su političke stranke, kandidati, mediji i nevladine organizacije poštovali obaveze koje su preuzeli potpisivanjem deklaracija. Praćenje je takođe obuhvatilo političke stranke i druge subjekte koji nisu potpisali kodeks dobrog ponašanja.

Praćenje je obuhvatilo sve regione i opštine na Kosovu. Iako je praćenje bilo usredsređeno na upotrebu društvenih medija od strane svih stranaka, posmatrači su takođe obratili pažnju na sadržaj objavljen u društvenim medijima koji je posebno uticao na nevećinske zajednice, žene i druge ranjive grupe.

Platforme društvenih medija koje su nadgledane uključivale su, ali nisu bile ograničene na: Fejsbuk, Instagram, Twitter, TikTok, Jutjub, internet stranice/blogove, Viber/Whatsapp. Praćenje je obuhvatilo sve političke i izborne oglase i sadržaje koje su kreirale treće strane, pristalice i drugi akteri u elektronskoj i pisanoj formi, uključujući objave, izjave, odgovore i sve druge vidove komunikacije. Crowdtangle je takođe korišćen kao alatka za identifikovanje priča, merenje učinka društvenih medija, uprkos njegovim ograničenjima, kada je reč o podacima koji se mogu pratiti. ⁵

⁵ Prilog A, strana 23 izveštaja.

Sadržaj koji je praćen proizilazio je iz kosovskog zakonodavstva, uključujući zakone koji se odnose na izbore, i kodeks ponašanja političkih stranaka, kandidata i njihovih pristalica i zakon protiv diskriminacije. Tip praćenog sadržaja obuhvatao je: govor mržnje, ponižavajući način izražavanja, lažne vesti, dezinformacije i druge vidove klevete ili zlonamerne sadržaje za koje je ocenjeno da štete izbornom okruženju. Ograničenje analize je to što je bilo nemoguće imati potpuno reprezentativan uzorak incidenata.⁶

Jedinica za praćenje

D4D je uspostavio mehanizam za praćenje sastavljen od 10 obučanih studenata novinarstva (u daljem tekstu „posmatrači“) koji su bili odgovorni za praćenje obaveza koje su preuzele političke stranke, kandidati, mediji i NVO-i. Posmatrači su predstavljali i uključivali sve etničke zajednice na Kosovu, i dodeljeni su kako bi pratili konkretne regione i političke stranke i kandidate. Posmatrači su bili uključeni u praćenje izbornog perioda od trenutka početka kampanje do objavljivanja rezultata, kako u prvom tako i u drugom krugu izbora (od 16. septembra do 15. oktobra u prvom krugu i od 3. do 12. novembra u drugom krugu).

Pored posmatrača, projekat je aktivno podsticao zainteresovane strane i građane da prate sadržaje u društvenim medijima i da podnesu sve primedbe i žalbe nadležnim izbornim žalbenim telima. Ovo je urađeno putem poziva postavljenih na nalogu D4D-a na društvenim medijima i objavljivanjem infografika tokom kampanje. D4D je uspostavio poseban e-mejl za prikupljanje prijave i dokaza o počinjenim prekršajima. Birači i druge zainteresovane strane su pozvani da prijave nepoželjan sadržaj. Zainteresovane strane, kao što su stranke, kandidati, mediji i OGD-i su takođe podsticani da podnesu svoje prijave.

Osiguranje kvaliteta

Osoblje HD-a koje se bavi društvenim medijima sprovelo je obuku posmatrača, uključujući kako sprovesti praćenje, alatke i tehnike za praćenje i kako doneti sud o sadržaju koji dobiju ili koji je prijavljen. Obuka je takođe potkovala sakupljače podataka znanjem o standardima Fejsbuk zajednice i politikama oglašavanja. Viši programski rukovodioci D4D-a i projektni instruktori davali su svakodnevne smernice posmatračima i obezbedili

⁶Tokom opštinskih izbora 2021. stranke i kandidati su se uglavnom oslanjali na društvene medije da bi sproveli kampanju, što je povećalo količinu sadržaja objavljenog i podeljenog putem društvenih medija. Ovo je bio pilot projekat i sa samo 10 posmatrača nije bilo moguće pratiti svaku stranku, kandidata ili pristalicu u društvenim medijima, ali je projektni tim dao sve od sebe da prepozna glavne sadržaje i identifikuje obrasce i nalaze koji bi mogli da posluže kao izvor informacija za eventualni budući projekat.

proveru kvaliteta primljenih prijava. Od posmatrača se takođe zahtevalo da proprate prijave i da izvrše proveru njihove pozadine, kako bi verifikovali izvor informacija i preispitali dokaze.

Podaci proizašli iz procesa praćenja su objedinjeni u zajedničku bazu podataka, koja je sadržala link ili dokaze za svaki prijavljen prekršaj. Baza podataka je ažurirana svakog dana kako su prijavljivani novi prekršaji, a primenjene su mere integriteta kako bi se osiguralo da svaki prekršaj bude dokumentovan.

Angažovanje zainteresovanih strana

Tokom avgusta 2021. godine, D4D je organizovao nekoliko diskusija u fokus grupama sa političkim strankama, medijima, organizacijama građanskog društva i izbornom komisijom kako bi identifikovao prioritetna pitanja i razgovarao o obavezama vezanim za deklaraciju. Nalazi proizašli iz fokus grupa su upotrebljeni za osmišljavanje metodologije praćenja i za izradu deklaracija koje su kasnije potpisane.

D4D je organizovao [Ceremoniju potpisivanja](#)

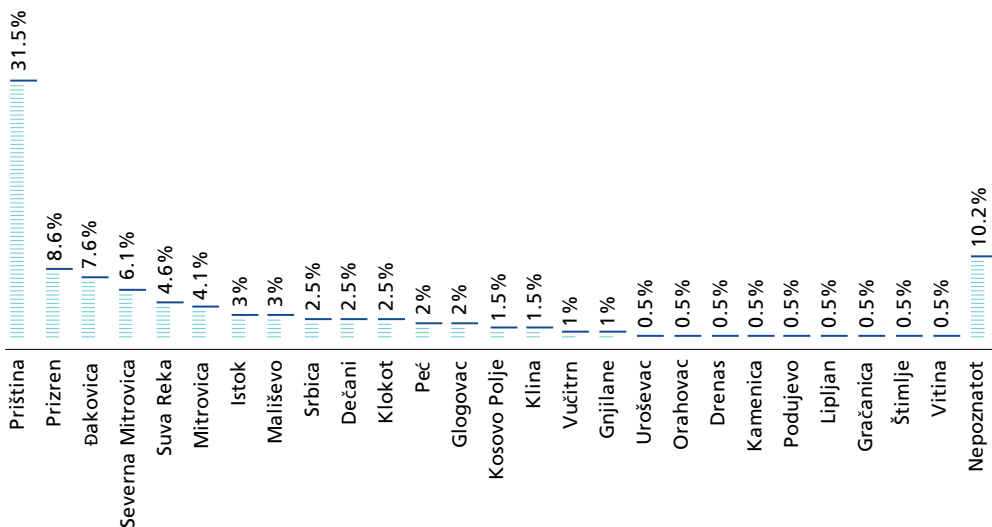
Deklaracije ponašanja u društvenim medijima tokom lokalnih izbora 2021. godine, koju je HD centar [takođe podelio širom sveta](#). Ceremoniji su prisustvovali predstavnici političkih stranaka, medija, građanskog društva i drugih izbornih aktera. Nisu sve stranke koje su se kandidovale na izborima potpisale kodeks ponašanja, već je to bio slučaj sa nekim od većih političkih stranaka kako u vladajućoj koaliciji tako i u opoziciji.

Ključni nalazi

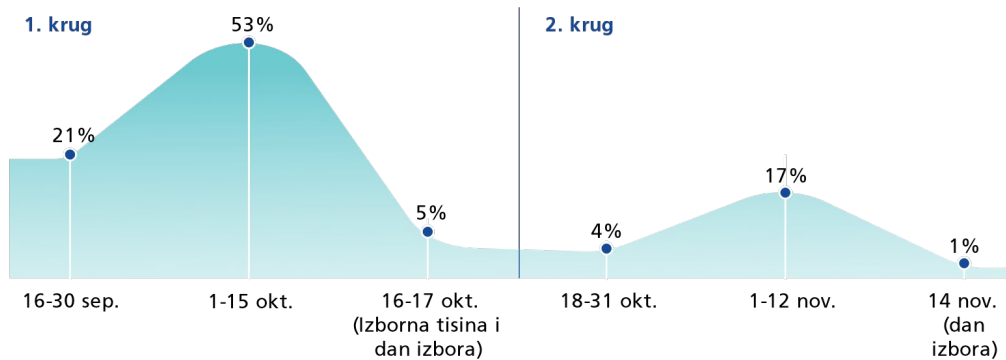
Opšti

Jedinica za praćenje prijavila je ukupno 197 prekršaja koji su se desili u 27 opština u svim regionima na Kosovu. Opštine sa najvećim procentom prijavljenih prekršaja bile su Priština (31%), zatim Prizren (9%) i Đakovica (8%). U ovim opštinama su ulazi bili veliki, a konkurencija je bila uzavrela, jer su sve tri opštine održale drugi krug izbora, a razlika u pobedi između prvog i drugog kandidata bila je relativno mala. Prekršaji su takođe prijavljeni u opštinama sa srpskom većinom, uključujući Severnu Mitrovicu (6%), Klokot (3%) i Gračanicu.

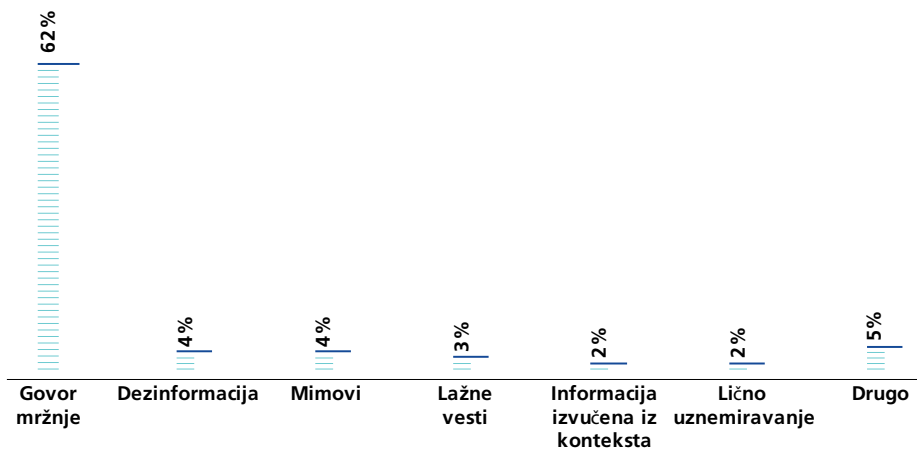
Graf 1. Procenat prijavljenih prekršaja, po opštini

Većina prijavljenih prekršaja dogodila se u periodu pre prvog kruga izbora (od 16. septembra do 15. oktobra 2021. godine). Moguće je da je to bio slučaj zbog velikog broja kandidata, uključujući kandidate koji su se kandidovali na izborima za skupštinu opštine, u poređenju sa drugim krugom gde je procenat prijavljenih prekršaja bio značajno manji. Većina prijavljenih prekršaja (53%) desila se dve nedelje pre dana održavanja prvog kruga izbora, iako se značajan procenat prekršaja (5%) dogodio i tokom perioda izborne tišine i izbornog dana (16-17. oktobar 2021.) u prvom izbornom krugu. Tenzija je opala nakon prvog izbornog kruga, i ponovo je porasla u periodu pre drugog kruga izbora (1 – 12. novembar, 17%).

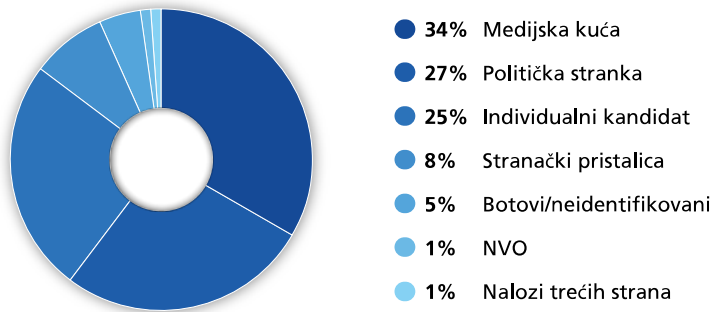
Graf 2. Prijavljeni prekršaji, prema periodu javljanja

Što se tiče subjekata koji su počinili prekršaje, više od polovine prijavljenih prekršaja načinile su političke stranke (27%), odnosno pojedinačni kandidati (25%) koji su se kandidovali na izborima. Značajan procenat počinili su i mediji (34%) i pristalice političkih stranaka (8%). Zabeleženo je vrlo malo prekršaja počinjenih iz neidentifikovanih izvora, sa naloga trećih strana i nevladinih organizacija.

Graf 3. Procenat prijavljenih prekršaja, prema vrsti prekršaja

Podaci pokazuju da su političke stranke koje su prema navodima načinile najviše prekršaja ujedno i one koje su najviše na meti negativnih sadržaja kao što su govor mržnje, dezinformacije, kleveta itd. Podaci pokazuju da su stranke sa najviše prijavljenih prekršaja bile Samoopredeljenje! (32%), Alijansa za budućnost Kosova (27%), za kojom je usledio Demokratski savez Kosova (17%), i Demokratska partija Kosova (16%).

Graf 4. Procenat prijavljenih prekršaja, prema njihovim navodnim počiniocima

Podaci pokazuju da su najviše na meti bile političke stranke VV, koja prednjači sa skoro dve trećine (67%), za kojom su sledili AAK (14%), LDK (11%) i PDK (6%). Kao što ćemo dalje videti u izveštaju, razlog zašto je VV bio najviše na meti je taj što je značajan deo

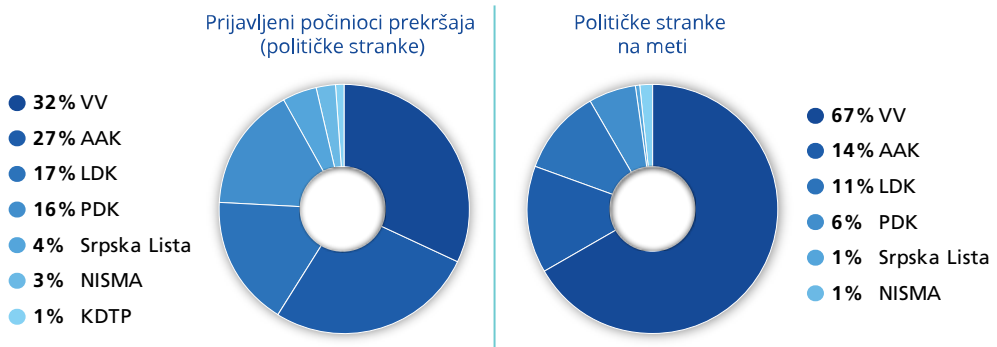
Više od polovine prijavljenih prekršaja počinile su stranke i kandidati

2021. godine, VV je takođe stranka koja vlada na centralnom nivou i stoga njeni kandidati pridobijaju najveću pažnju medija i drugih aktera.

prekršaja koje su načinili mediji ili medijski analitičari bio uperen protiv kandidata VV-a. Kao stranka koja je osvojila više od 50% nacionalnih glasova na opštim izborima održanim februara

2021. godine, VV je takođe stranka koja vlada na centralnom nivou i stoga njeni kandidati pridobijaju najveću pažnju medija i drugih aktera.

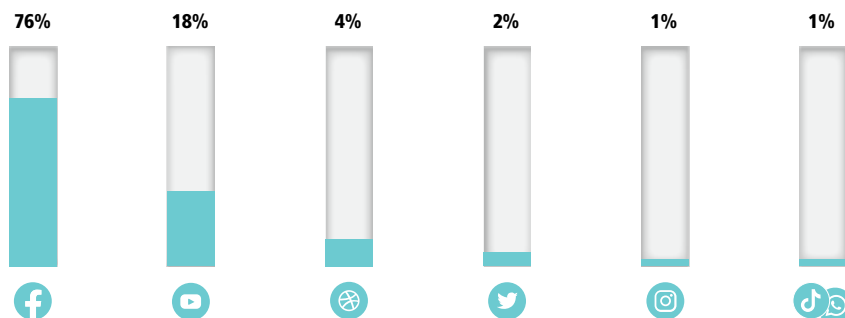
Graf 5. Prijavljena kršenja od strane političkih partija u odnosu na ciljane političke stranke

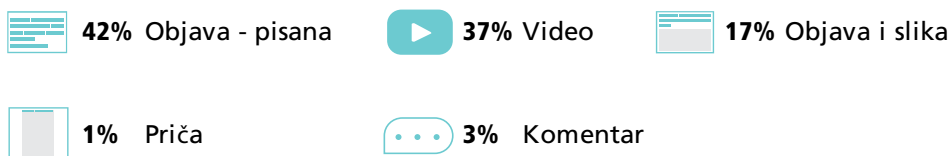
Tim za praćenje je sproveo praćenje različitih platformi društvenih medija, uključujući Fejsbuk, Jutjub, Tviter, Instagram, internet stranice i druge platforme za časkanje kao što su Viber i WhatsApp. Aktivnosti u sklopu predizborne kampanje političkih stranaka bile su usredsređene i vođene prevashodno putem onlajn platformi, delimično i kao mera zaštite javnosti od pandemije kovida-19.

Najveći procenat prekršaja prijavljen je na Fejsbuku (76%), zatim na Jutjubu (18%) i internet stranicama (4%) – pri čemu je poslednja kategorija posebno relevantna za onlajn medijske portale. Podaci prikazani na grafikonu koji sledi u nastavku ne znače da prekršaji objavljeni na jednoj društvenoj mreži (npr. Fejsbuk) nisu takođe objavljeni i na drugim platformama društvenih medija. Podaci pokazuju samo društvene medije na kojima su posmatrači videli sadržaj. Od tih prekršaja koji su počinjeni, Fejsbuk ostaje platforma na kojoj je proizveden i podeljen najveći deo negativnog sadržaja, jer isti predstavlja i najviše korišćenu platformu na Kosovu, sa 1.1 milion aktivnih mesečnih korisnika. Većina prekršaja na Jutjubu odnosi se na medijske debate različitih kandidata koje su uživo prenošene na Jutjubu.

Graf 6. Društveni medij u kome je objavljen govor mržnje

Kada je reč o formatu putem kojeg su prekršaji objavljeni u društvenim medijima, glavni oblik kršenja je pisani oblik (42%), za kojim slede video zapisi ili medijske debate (37%) koje su prenošene onlajn i objave sa slikama (17%). Jedno od ograničenja projekta bilo je to što nije bio u mogućnosti da prati komentare koji su bili procentualno malo zastupljeni u smislu prekršaja prijavljenih u ovom izveštaju, ali i dalje ostaju najučestaliji oblik izražavanja negativnog sadržaja. U budućnosti bi trebalo razmotriti opciju praćenja komentara u društvenim medijima, koje bi iziskivalo izdvajanje značajnijih resursa i praćenje u svim opštinama.

Političke stranke i kandidati

Zakon o opštim izborima Kosova predviđa da su „Svi politički subjekti, njihove pristalice i sve druge institucije dužni da poštuju osnovne principe propisane ovim članom i preduzmu sve mere da obezbede sprovođenje slobodnih, fer i informisanih izbora. u klimi demokratske tolerancije, mira i poštovanja vladavine prava.“⁷

Tokom perioda kampanje političkom subjektu, njegovim pristalicama ili kandidatima je zabranjeno da se „koristi rečima, usmenim ili pismenim putem, koje vređaju ili provociraju, ili imaju za cilj provokaciju neke druge osobe, kako bi izazvala nasilje protiv nekog lica ili vlasništva, koje pospešuje, ili koje ima za cilj pospešivanje mržnje protiv drugih, ili objavljuje ili koristi slike, simbole ili neki drugi materijal koji može imati takav efekat.“⁸

Kao što je ve već navedeno u ovom izveštaju, većinu prekršaja zabeleženih u okviru praćenja sprovedenog kao deo ovog projekta počinile su političke stranke, njihovi kandidati i pristalice. Ovaj deo izveštaja predstavlja samo neka od odabranih, ilustrativnih prekršaja koje su lideri, kandidati ili članovi različitih političkih stranaka počinili tokom kampanje.

U jednoj TV debati u kojoj su učestvovali kandidati koji su se kandidovali u Kamenici, kandidat Samoopredeljenja izneo je klevetu na račun drugog kandidata:

Kandidat VV ponovio je izjavu najmanje tri puta tokom ove debate.

Ovo pokazuje obraz ovog jadrnika

⁷ Zakon o opštim izborima, član 32

⁸ Zakon o opštim izborima, član 33 (l)

Iako lider AAK lično nije bio kandidat na ovim izborima, on je u brojnim navratima citiran kako koristi govor mržnje ili ponižavajući jezik. U najmanje jednom slučaju, lideri AAK-a su izjavili:

“ Albin Kurti je lopov

Takve tvrdnje, koje su uobičajene i za druge stranke, iznete su bez ikakvih dokaza ili informacija koje bi ukazale na potrebu za daljom istragom u ovom pitanju.

Lider NISME je u jednoj od izjava upotrebio i govor mržnje.

“ slabići, nezallice, deca u upravljanju

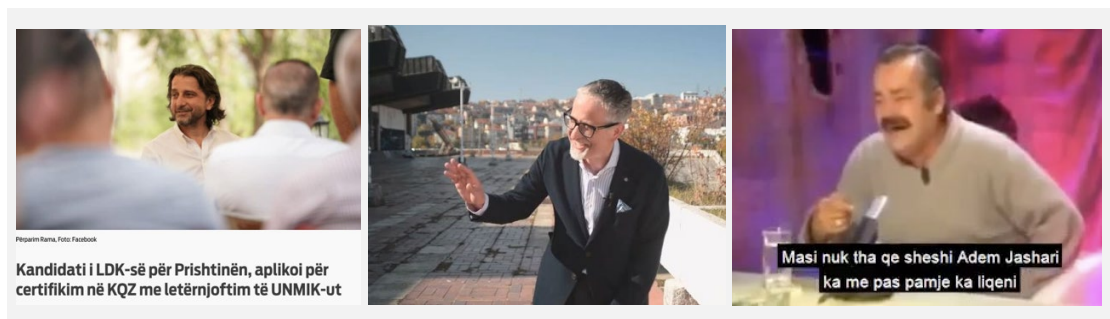
Kao što se može primetiti, jedna od medijskih platformi je posebno istakla izjavu lidera NISME. U nekoliko slučajeva mediji su samo još više ojačali govor mržnje koji su političari koristili, birajući ključne reči i dalje ih naglašavajući.

Još jednu izjavu dao je poslanik (bivši kandidat Liste Vjosa ispred liste VV), koji je izjavio:

“**Beskičmeni lizač tanjira i prevarant si kada [...] Koliko je nisko palo selo nekolicini „Lugovista“ [...] Idite, jedite i ližite tanjire zajedno [...]**

Ova slika predstavlja najmanje tri primetna oblika napada na kandidata LDK, koji je izabran za gradonačelnika glavnog grada Prištine. Sa leve strane je bila lažna vest da bi kandidatura Perparima Rame mogla biti odbijena jer je podneo zahtev za potvrđivanje na izborima sa UNMIK-ovom ličnom kartom (oblik lične karte koja više nije u upotrebi). Fotografija u sredini prikazuje oblik negativne kampanje kroz ironičnu izjavu protivkandidata da će Perparim Rama demontirati Palatu omladine i sporta. Slika sa desne strane prikazuje korišćenje pogrdnog jezika i klevete.

Takođe su vršeni napadi na kandidata VV u Prištini, uključujući objavljivanje raznih neproverenih vesti o navodnim seksualnim skandalima. Kako podaci pokazuju, prestonica Priština je imala relativno žustru izbornu trku, a oko trećine prijavljenih prekršaja počinjeno je u Prištini.

U TV debati između kandidata za predsednika opštine Glogovac, kandidat za predsednika opštine iz reda PDK je izjavio:

“ Ti lažljivče

‘O hut’, ‘mashtrues’, Lladrovci kapet keq me kandidatët e tjerë të Drenasit

admin October 2, 2021

Još jedan vid govora mržnje upotrebio je poslanik LDK, koji je u jednom komentaru napao dva kandidata Pokreta Samoopredeljenje. Poslanik LDK je u odgovoru na izjavu protiv kandidata VV u Podujevu upotrebio pogrдне reči, nazvavši ga šarlatanom poput Agima Bahtirija.

“ Šarlatane, Agime Bahtiri samo iz Laba

Meta për Shpejtim Bulliqin: Ky Agim Bahtiri i Llapit, s'la personalitet ilapjan pa e sha

21/10/2021 | 15:23

Mediji

Kao što je istaknuto ranije u ovom izveštaju, oko trećine (34%) prijavljenih prekršaja počinili su mediji. Do prekršaja medija obično je dolazilo zbog toga što su sadašnji ili bivši medijski analitičari, urednici i kreatori javnog mnjenja koristili govor mržnje, klevetu ili pogrđni način izražavanja na račun određenih političkih partija ili kandidata, ili objavljivali neproverene vesti koje pokazuju indikacije pristrasnosti u njihovim stavovima.

Jedna velika dezinformacija medija odnosila se na bilbord u opštini Prizren, gde su mnogi mediji objavili isečenu sliku premijera Albina Kurtija (vidi sliku desno), navodeći da kandidat za opštinu Prizren koristi sliku premijera za svoju kampanju. Ovo je kasnije razjašnjeno nakon što je prikazano da su na bilbordu bile fotografije kako predsednika opštine Prizren tako i lidera VV.

Mnogi mediji i analitičari požurili su sa objavljivanjem dezinformacija a da prethodno nisu proverili dizajn/fotografiju bilborda u ovom slučaju. Objavu su podelila najmanje dva poznata medijska analitičara, uključujući Berata Buzhalu i Vehbija Kajtazija.

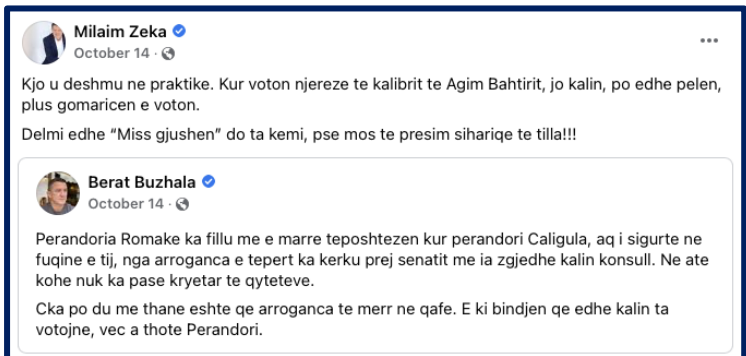
Pisanje:

Realnost:

Posmatrači su prijavili jedan broj prekršaja medijskih analitičara, urednika i kreatora javnog mnjenja, uključujući Valona Sylaja, Berata Buzhalu i Milaima Zeku, za koje je u brojnim slučajevima prijavljeno da postavljaju sadržaj koji je klasifikovan kao govor mržnje ili pogrdni jezik.

Navodi se jedan citat Valona Sylaja koji glasi „Albin Kurti je lažov, budalasta osoba, a takođe je registrovan kao lažni veteran, uz pomoć nekih retardiranih komandanata“. I niz drugih citata takve vrste zabeležen je u bazi podataka, u obliku objava, objava sa slikom ili učešća u medijskoj debati. U nekim slučajevima, ovi novinari će citirati ili podeliti jedni sa drugima ove objave.

Zabrinjava činjenica da su mediji svesni prekršaja koje čine ovi medijski analitičari i retko propuštaju priliku da koriste govor mržnje ili klevetu za napad na političke ličnosti, dok

uprkos tome kao mediji pružaju mogućnosti i prostor ovim analitičarima da izraze ove stavove.

Prijavljeni prekršaji na rodnoj osnovi

Samo 12 od 158 (8%) kandidata za predsednika opštine u 38 opština na Kosovu bile su žene. Žene su i dalje nedovoljno zastupljene na listama kandidata za predsednike opština, koje imenuju političke stranke, a žene se i dalje suočavaju sa nizom prepreka u pogledu političke zastupljenosti i učešća na Kosovu.

Iako je broj kandidatkinja za predsednice opština mali, govor mržnje, kleveta i pogrđni jezik bili su uobičajena pojava kojima su bile izložene žene koje su se kandidovale na izborima.

Jedna od kandidatkinja koja je bila najčešća meta bila je Mimoza Kusari Lila, koja je bila jedina žena izabrana za predsednicu opštine na Kosovu i koja je odslužila jedan mandat kao gradonačelnica Đakovice. U prenosu uživo TV debate između kandidata za predsednika opštine Đakovica, kandidat AAK je izneo niz uvredljivih izjava:

“ Ah, kakva grlica (torokuša),
pusti me da završim jednu
rečenicu [...] tebi ne treba
verovati, jer ko zna šta ćeš opet
uraditi, jer sve si promenila

U drugom video snimku objavljenom na Fejsbuku, jedna poslanica (VV) upućuje svoju podršku Mimozi Kusari Lila pevajući na Fejsbuku. Bilo je mnoštvo rodno zasnovanih uvreda i pogrđnog izražavanja na račun obe žene.

U jednoj izjavi, kandidat AAK za Opštinu Istok je dao sledeću izjavu:

“ Čistačica je veći direktor
od direktora

Još jedan prijavljen prekršaj počinio je predsednik opštine iz reda VV u Prizrenu, koji je na sastanku Skupštine opštine Prizren uputio uvredljive izjave u odgovoru na prethodnu izjavu jedne odbornice.

U drugom video zapisu koji se sada ne može naći na internetu, jedan od medijskih analitičara pita jednu od kandidatkinja za predsednika opštine: „Kako izgleda kandidovati se znajući da nećeš pobediti“. Iako se ovo možda ne može kvalifikovati kao jezik mržnje, svakako predstavlja ponižavajuću izjavu po rodnoj osnovi.

Uličarke koje klevetaju i lažu

Prijavljeni prekršaji na etničkoj osnovi

Prijavljen je jedan broj prekršaja koji su bili etnički okarakterisani, kako u smislu odnosa unutar zajednica tako i između zajednica na Kosovu. U najvećem delu, okruženje društvenih medija tokom kampanje, posebno u vezi sa zajednicama kosovskih Albanaca i Srba, bilo je značajno pogođeno dešavanjima u vezi sa registarskim tablicama.

Vlada Kosova uvela je meru reciprociteta, u skladu sa kojom su vozila koja su ulazila na Kosovo sa srpskim tablicama morala imati probne tablice, što je mera koju Vlada Srbije primenjuje već dugi niz godina pri ulasku kosovskih vozila u Srbiju. Iako se ovaj događaj nužno ne odnosi na opštinske izbore, ipak je izazvao ozbiljne bezbednosne zabrinutosti tokom kampanje.

Kao odgovor na tu meru, Srbi u severnim opštinama Kosova podigli su blokade na putevima koji vode do graničnih prelaza. Vlada Kosova rasporedila je specijalne policijske jedinice u opštinama na severu Kosova, dok je Vlada Srbije rasporedila svoju vojsku i tenkove u blizini granice sa Kosovom. Posle nekoliko dana zastoja, Kosovo i Srbija postigli su sporazum uz posredovanje EU 30. septembra (oko dve nedelje pre izbora). Iako ovaj događaj nije u okviru obima ovog istraživanja, ipak ga treba pomenuti imajući u vidu da se desio tokom izbornog perioda i manifestovao se u mržnji izraženoj u društvenim medijima između zajednica na Kosovu.

Na primer, kada su jedinice Kosovske policije bile raspoređene kao odgovor na blokade puteva, na internetu je podeljen jedan broj [video snimaka](#) na kojima srpski demonstranti vređaju Kosovsku policiju uvredljivim, ponižavajućim jezikom dovodeći u pitanje njihov status, kompetentnost i izgled.

Drugom prilikom, premijer Kosova je postavio fotografiju na kojoj se navodi da su određeni pojedinci [na slici] ekstremističkih stavova umešani u kriminalne radnje i da učestvuju u blokadama graničnih prelaza Jarinje i Brnjak. Jedna od osoba označenih u ovoj objavi je odgovorila: „[...] poslednjih nekoliko dana sam dobio na stotine, pa i hiljade brutalnih pretnji smrću od nekih Albanaca sa Kosova i Metohije“.

Jedan predstavnik Srpske liste je citiran kako je upotrebio izraz „Kurtijevim Srbima“ insinuirajući da svaki Srbin koji ne podržava Srpsku listu pripada premijeru Kurtiju.

Nekoliko srpskih medijskih portala citiralo je srpske političare u Srbiji koji koriste govor mržnje prema političarima na Kosovu. Na primer, u brojnim citatima su citirani zvaničnici srpske vlade za Kosovo koji su Kurtija nazivali „psihopat“, „podržavaocem terorizma“, a u jednom navratu su pozvali KFOR/NATO da ga „obuzda“.

Zaključci

Cilj ovog pilot projekta bio je da se predstavi opšta slika o problemima i obrascima uočenim u društvenim medijima tokom lokalnih izbora 2021. godine, uz mnoge izvučene pouke i preporuke za buduće razmatranje. Nalazi ovog izveštaja predstavljaju celokupan rezime sadržaja obuhvaćenog od strane jedinice za praćenje (197 prijavljenih prekršaja), ali nužno ne uključuje sav sadržaj koji je objavljen u društvenim medijima.

Jedan broj zaključaka može se izvući iz podataka proizašlih iz praćenja, kao i iz konsultativnih radionica održanih sa političkim strankama, medijima, organizacijama građanskog društva i izbornom komisijom.

- 1 |** Lažne vesti, govor mržnje i drugi zlonamerni sadržaji prisutni su u društvenim medijima na Kosovu i predstavljaju sve veći problem koji treba rešiti. Na konsultativnim sastancima, političke stranke, mediji i OGD-i su uveliko izrazili stav da takav sadržaj negativno utiče na izbornu okruženje i da ima potencijal da utiče na sprovođenje i ishod izbora. Neophodan je pristup koji obuhvata nekoliko aktera u rasponu od političkih stranaka, kandidata, medija, građanskog društva i izborne komisije da bi se ojačale obaveze u deklaraciji i da bi se suzbio takav sadržaj.
- 2 |** Političke stranke, kandidati i njihove pristalice su primarni prenosioci negativnog sadržaja u društvenim medijima, kako u smislu kreiranja, objavljivanja i raspodele sadržaja. Ovo se radi na nekoliko načina kao što su izjave u medijima, objave na zvaničnim stranicama u društvenim medijima ili raspodelom sadržaja putem različitih kanala komunikacije (viber, whatsapp itd.). Većinu sadržaja proizvode direktno stranke i kandidati, a ne nalozi ili botovi trećih strana.
- 3 |** Medijski portali i medijski analitičari kreiraju ili ojačavaju negativan sadržaj. Ovaj izveštaj je ukazao na niz slučajeva u kojima su renomirani novinari, analitičari ili reporteri koristili govor mržnje ili ponižavajući jezik protiv političkih stranaka, kandidata i drugih aktera. Izveštaj je takođe pokazao da mediji imaju tendenciju da indirektno ojačaju negativan sadržaj, posebno isticanjem, prikazivanjem i sponzorisanjem određenih delova govora mržnje političkih stranaka i njihovih kandidata.
- 4 |** Stranke koje proizvode najviše mržnje dobijaju najviše mržnje. U okviru ograničenja navedenih u ovom izveštaju, podaci su pokazali da su VV i AAK, kao stranke koje su proizvele najviše negativnog sadržaja, bile i stranke koje su istovremeno bile najviše na meti ostalih. I ostale veće stranke i njihovi kandidati takođe su prijavljeni da su počinili prekršaje.
- 5 |** Na etnički zasnovan govor mržnje utiče politika na centralnom nivou. Iako su opštinski izbori 2021. imali za cilj da dovedu do izbora predsednika opština i skupština opština, iz

perspektive etničkih odnosa, diskurs kandidata koji su bili u samom začelju izborne trke vezan za registarske tablice dominirao je periodom kampanje, i sam po sebi je samo deo šireg spora između Kosova i Srbije.

- 6 |** Prekršaji u društvenim medijima jačaju tradicionalno patrijarhalne odnose u društvu: uprkos malom broju kandidatkinja, napadi na kandidatkinje su bili značajni. Žene su i dalje nedovoljno zastupljene na listama kandidata i suočavaju se sa preprekama u političkoj zastupljenosti i učešću. Umesto da podstiču, promovišu i podržavaju kandidatkinje, političke stranke diskriminišu kandidatkinje drugih stranaka po osnovu njihovih sposobnosti, društvenog statusa i izgleda. Uvrede na račun žena su takođe ojačane od strane nekih medija, bilo analitičarima koji promovišu govor mržnje, ili citiranjem političkih kandidata u njihovim izjavama na račun žena, dalje ojačavajući deo negativnog sadržaja koji je bio dostupan na internetu.
- 7 |** Gledano u celosti, širenje govora mržnje, dezinformacija, lažnih vesti i ličnog uznemiravanja u društvenim medijima nosi potencijal da nanese štetu izbornom okruženju, promene ishod izbora i utiču na demokratski proces. Rešavanju ovih pitanja treba dati prioritet, kako se takav diskurs ne bi podsticao, koristio ili promovisao u javnosti.

Preporuke

Može se dati nekoliko preporuka koje treba razmotriti ubuduće:

- 1** | Kodeks ponašanja političkih stranaka, kandidata i njihovih pristalica treba proširiti da obuhvati i odredbe koje zabranjuju lažne vesti, dezinformacije, govor mržnje i druge oblike negativnog sadržaja predstavljene u ovom izveštaju.
- 2** | Izborni zakon treba da obezbedi pravni status svakom biraču, kandidatu ili političkoj stranci koji će im omogućiti da podnesu pritužbe na kršenje zakona, a na osnovu prihvatljivosti i osnovanosti, treba izreći sankcije i novčane kazne protiv političkih stranaka i kandidata.
- 3** | Političke stranke treba da usmere svoje kandidate i pristalice tokom izbornog perioda, da se distanciraju od kandidata koji proizvode negativan sadržaj u društvenim medijima i preduzmu adekvatne mere protiv svih članova svoje stranke koji koriste mržnju da diskriminišu na osnovu etničke pripadnosti, roda ili društvenog statusa. Političke stranke takođe treba da se samoregulišu, izbegavaju postavljanje ili promociju negativnog sadržaja, da se distanciraju od kandidata koji to rade i uklone ili smanje nepoželjne sadržaje.
- 4** | OGD-i treba da nastave da prate političke stranke, kandidate i njihove pristalice, meru u kojoj sprovode obaveze iz deklaracije (uključujući i na izabranim funkcijama) i u kojoj meri finansiranje oglasa u društvenim medijima čine otvoreno i transparentno.
- 5** | Savet za štampu treba da obezbedi obuku za medijske kuće, njihove novinare i reportere, o kodeksima ponašanja koji važe na medije i posebnom ponašanju u vezi sa kampanjom i izborima.
- 6** | Obuke o medijskoj pismenosti i pismenosti u društvenim medijima trebalo bi da se pruže kao deo tekućih međunarodnih razvojnih projekata, a gde je moguće i da se organizuju u okviru sistema formalnog obrazovanja u školama i na univerzitetima.
- 7** | Raditi sa Fejsbukom i drugim kompanijama društvenih medija i ključnim političkim i vladinim akterima na izradi delotvornog „režima politike“ koji će rukovoditi ovim diskursom u društvenim medijima. Takođe bi trebalo kontaktirati Fejsbuk da aktivira „Biblioteku oglasa“ za Kosovo, što bi povećalo transparentnost finansiranja objava u društvenim medijima na Fejsbuku.
- 8** | Propisi i uspostavljanje normi o upotrebi govora mržnje i dezinformacija – sa koracima koji su preduzeti kako bi se osigurala evolucija normi i reforme – i fokus ne na to kako drugi napadaju vašu stranku, već na to kako će takav diskurs imati tendenciju da ograniči demokratiju i poveća šanse za sukob.

Prilozi

Prilog 1: Spisak potpisnika Deklaracije

Nevladinih organizacija

- Mlada Aktivna Gračanica
- Demokratija Plus
- Kosovski institut za pravosuđe
- Glas Roma, Aškalija i Egipćana
- Levizja FOL
- Demokratija za razvoj
- Kosovski demokratski institut
- NVO Aktiv

Mediji

- Savet Stampe Kosova
- Telegrafi
- Ballkani.info
- Kosovoalive

Političkih stranaka

- Aleanca Novo Kosovo
- Pokret Samoopredeljenje
- NISMA Socialdemokrate
- Demokratska Partija Kosove
- SDU
- IQ Green for Drenas
- Demokratska liga Kosove

Prilog 2: Deklaracija političkih stranaka i kandidata

DEKLARACIJA

o

DOBROM PONAŠANJU POLITIČKIH STRANAKA NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA TOKOM LOKALNIH IZBORA 2021

Načela

U cilju poštovanja i pravilnog sprovođenja izbornih zakona i propisa,

U cilju poboljšanja okruženja izborne kampanje lokalnih izbora 2021.

U cilju poštovanja načela nediskriminacije, tačnih informacija i zaštite privatnosti, i

U cilju suzbijanja negativnih sadržaja na društvenim medijima,

Obvezujemo se:

- Poštovati izborne zakone, propise i kodeks ponašanja političkih stranaka, kandidata i njihovih pristalica
- Pobriniti se da oglasi, stavovi i poruke date tokom kampanje ne sadrže negativan sadržaj kao što su govor mržnje, lažne vesti, dezinformacije i klevetnički jezik
- Koristiti službene naloge za komunikaciju i suzdržati se od upotrebe lažnih naloga ili naloga trećih strana
- Otkriti troškove nastale za plaćeno oglašavanje na društvenim medijima
- Objektivno i konstruktivno kritikovati druge političke subjekte, kandidate i njihove pristalice
- Proveriti činjenice i pravilno se pobrinuti za sve informacije tokom političke kampanje.
- Preuzećemo odgovornost samo za zvanične kanale političkog subjekta i kandidate

Datum:

Naziv političke stranke/Kandidata/Ime i prezime:

Potpis:

Prilog 3: Deklaracija nevladinih organizacija

DEKLARACIJA

o

DOBROM PONAŠANJU NEVLADINIH ORGANIZACIJA NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA
TOKOM LOKALNIH IZBORA 2021.

Načela

U cilju poštovanja i pravilnog sprovođenja izbornih zakona i propisa,

U cilju poboljšanja okruženja izborne kampanje lokalnih izbora 2021.

U cilju poštovanja načela nediskriminacije, tačnih informacija i zaštite privatnosti, i

U cilju suzbijanja negativnih sadržaja na društvenim medijima,

Obvezujemo se:

- Pružiti podršku svim zainteresovanim stranama u sprovođenju obveza iz Deklaracije o dobrom ponašanju na društvenim medijima
- Pratiti društvene mreže i preduzimati radnje, pisati izveštaje i prikupljati povratne informacije prema potrebi za borbu protiv negativnih sadržaja, poput govora mržnje, lažnih vesti, dezinformacija i klevetničkog jezika
- Proveriti činjenice i pravilno se pobrinuti za sve informacije na društvenim mrežama
- Izveštavati i objavljivati slučajeve u kojima političke stranke, kandidati ili njihove pristalice ili treće strane koriste negativan sadržaj kao oblik političkog oglašavanja

Datum:

Ime nevladine organizacije:

Potpis:

Prilog 4: Deklaracija medija

DEKLARACIJA

o

DOBROM PONAŠANJU MEDIJSKIH ORGANIZACIJA NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA TOKOM LOKALNIH IZBORA 2021.

Načela

U cilju poštovanja i pravilnog sprovođenja izbornih zakona i propisa,

U cilju poboljšanja okruženja izborne kampanje lokalnih izbora 2021.

U cilju poštovanja načela nediskriminacije, tačnih informacija i zaštite privatnosti, i

U cilju suzbijanja negativnih sadržaja na društvenim medijima,

Obvezujemo se:

- Poštovati postojeći Etički kodeks Nezavisne medijske komisije i Saveta za štampu Kosova
- Izveštavati i procenjivati činjeničnu ispravnost političkih oglasa i podsticati kolege da budu svesni poruka političkog oglašavanja
- Pobriniti se da oglasi, stavovi i poruke date tokom kampanje ne sadrže negativan sadržaj kao što su govor mržnje, lažne vesti, dezinformacije i klevetnički jezik
- Objektivno i konstruktivno kritikovati druge političke subjekte, kandidate i njihove pristalice, političke stranke i političke kampanje
- Proveravati činjenice i pravilno se pobriniti za sve informacije tokom političkih kampanja
- Osigurati urednički kvalitet kako se ne bi objavile netačne, neistinite, klevetničke i zlonamerne informacije

Datum:

Ime medijskog subjekta:

Potpis:

Prilog 5: Glosar termina

Sledeći termini su izvučeni iz Oksfordskog rečnika ili Merriam Webster i imaju sledeće značenje u ovom izveštaju:

Govor mržnje	uvredljiv ili preteći govor ili pisanje koji izražava kategoričke predrasude prema određenoj grupi, posebno na osnovu rase, roda, veroispovesti ili seksualne orijentacije
Dezinformisanje	lažne informacije koje se šire namerno i često tajno (podmetanjem glasina) u nameri uticaja na javno mnjenje ili kako bi zamaglila istina
Netačno informisanje	netačne ili obmanjujuće informacije
Mimovi	zabavna ili zanimljiva slika, video zapis, itd., široko podeljena duž interneta
Lažne vesti	lažni izveštaji o događajima, pisani i čitani na veb-sajtovima

Prilog 6: Šema praćenja

D4D je uspostavio mehanizam za praćenje sastavljen od 10 obučениh studenata novinarstva (u daljem tekstu „posmatrači“) koji su bili odgovorni za praćenje obaveza koje su preuzele političke stranke, kandidati, mediji i NVO-i. Tim za praćenje su činili učesnici iz većinske i nevećinskih zajednica iz svih regiona na Kosovu. Praćenje je obavljeno na albanskom i srpskom jeziku. Posmatrači su radili tokom izbornog perioda od formalnog početka kampanje do konačnog potvrđivanja rezultata, sve do završetka drugog izbornog kruga. Plan distribucije pokrivenosti bio je sledeći:

- Posmatrač 1 – Pokret Samoopredeljenje
- Posmatrač 2 – Demokratska partija Kosova
- Posmatrač 3 - Demokratski savez Kosova
- Posmatrač 4 – Alijansa za budućnost Kosova
- Posmatrač 5 – NISMA i AKR
- Posmatrač 6 – Srpska lista i druge stanke iz reda srpske zajednice
- Posmatrač 7 - Sve druge stranke iz reda nevećinskih zajednica
- Posmatrač 8 – Sadržaj trećih strana (nalozi koji nisu zvanično povezani sa strankama)
- Posmatrač 9 – Sadržaj trećih strana (nalozi koji nisu zvanično povezani sa strankama)
- Posmatrač 10 – Sadržaj medija i OGD-a

Pored posmatrača, projekat je aktivno podsticao zainteresovane strane i građane da proprate sadržaje u društvenim medijima i da podnesu sve primedbe i žalbe nadležnim izbornim žalbenim telima. D4D je uspostavio zasebnu e-mejl adresu i telefonsku liniju za prikupljanje prijave i dokaza o počinjenim prekršajima. Birači i druge zainteresovane strane su pozvani da prijave nepoželjan sadržaj. Pored toga, D4D je uspostavio pogodne metode za prijavljivanje (e-mejl, poziv, WhatsApp, tag) i informisao o dostupnosti takvih resursa.

Pored ručnog praćenja, glavna korišćena alatka bila je CrowdTangle (CT). CT je Fejsbukova alatka za uvid u javno dostupne sadržaje koja pomaže izdavačima, novinarima, istraživačima i verifikatorima činjenica da prate, analiziraju i izveštavaju o tome šta se dešava u društvenim medijima na javnim Fejsbuk stranicama. Putem ove „namenske Fejsbuk“ alatke, posmatrači su tokom cele kampanje izdvajali „objave sa visokim učinkom“ odabranih medijskih i političkih aktera sa Kosova u vezi sa izborima. Objave sa visokim učinkom su objave koje dovode do veće interakcije korisnika Fejsbuka od prosečne interakcije na bilo kojoj stranici. Stranice sa manjim brojem pratilaca (a samim tim i manjim brojem interakcija) nisu diskriminisane u odnosu na stranice sa većim brojem pratilaca, jer samo prosečne interakcije na jednoj određenoj stranici predstavljaju osnovu za analizu. CrowdTangle izračunava njihov prosečni učinak/reper na osnovu učinka

poslednjih 100 objava svakog od preispitanih medijskih i političkih aktera. Posmatrači su istraživali ključne reči na javnim Fejsbuk i Instagram stranicama javnih ličnosti i javnih medija. Oni su istražili dve varijable – Fejsbuk stranicu i ključne reči. Obe varijable su odabrali jedan istraživač kosovski Srbin i jedan istraživač kosovski Albanac. Posmatrači su obučeni za korišćenje CT-a i shodno tome za šemu praćenja HD Social Media Experts kako bi osigurali proveru kvaliteta.

Praćenje je usredsređeno na to u kojoj meri su političke stranke, kandidati, mediji i nevladine organizacije poštovali obaveze koje su preuzeli potpisivanjem deklaracije. Praćenje je obavljeno u skladu sa sledećim smernicama:

- Praćenje je obuhvatilo izborne kampanje u SVIM kosovskim opštinama. Posebna pažnja je posvećena sadržaju u društvenim medijima koji utiče na nevećinske zajednice, žene i druge ranjive grupe.
- Društveni mediji koji su praćeni uključivali su: Fejsbuk, Instagram, Tviter, TikTok, Jutjub, veb sajtove/blogove, Viber/Whatsapp.
- Posmatranje je obuhvatilo sve političke i izborne oglase i sadržaje koje su kreirale treće strane, pristalice i drugi akteri u elektronskoj i pisanoj formi, uključujući objave, izjave, komentare, odgovore i sve druge vidove komunikacije.
- Tip praćenog sadržaja obuhvatao je: govor mržnje, ponižavajući jezik, lažne vesti, dezinformacije i druge vidove klevete ili zlonamerne sadržaje za koje je ocenjeno da štete izbornom okruženju.

D4D je kreirao bazu podataka sa unapred kodiranim varijablama kako bi obezbedio jednoobrazno prikupljanje podataka od strane posmatrača i drugih zainteresovanih strana. Ovo je obezbedilo da podaci prikupljeni iz izveštaja budu sastavljeni, analizirani i predstavljeni u sveobuhvatnim formatima u konačnom izveštaju. Vrsta prikupljenih podataka činili su:

Datum nastanka:

- Opština: padajući meni – lista opština
- Navodni prekršilac: odnosno politička stranka, treća/nezvanična strana, mediji, OGD, pristalica ili drugi
 - Navodni prekršilac: ako je politička stranka, izaberite iz padajućeg menija
 - Navodni prekršilac: ako je medij, izaberite iz padajućeg menija
- Priroda prekršaja: padajući meni – npr. dezinformacije, govor mržnje, ponižavajući jezik, kleveta, pogrdno izražavanje.
- Društveni mediji: padajući meni - Fejsbuk, Instagram, Tviter, TikTok, Jutjub, veb sajt/blogovi, Viber/Whatsapp, itd. sa mogućnošću izbora više opcija.

-
- Link: Za svaku prijavu su prikupljeni linkovi. Pored toga, tim za praćenje treba da prikupi snimke ekrana, snimke video zapisa, audio ili druge dokaze u prilog prijave. Iste treba bezbedno čuvati za svaku prijavu.

